

Kommunala utjämningsutredningen

(Fi 1995:16)

Ordf. Lars-Eric Ericsson

Telefon 026-17 13 20

Sekr. Lennart Tingvall

Telefon 08-405 1563

Kostnadsutjämning för kommuner och landsting

Kommunala utjämningsutredningen, som haft uppdraget att följa upp utjämningsystemet för kommuner och landsting, har i dag redovisat sina förslag till regeringen i betänkandet Kostnadsutjämning för kommuner och landsting - en översyn av statsbidrags- och utjämningsystemet (SOU 1998:151).

Utredningen föreslår förändringar i kostnadsutjämningen från år 2000

Utredningens anser att principerna för nuvarande utjämningsystem bör bibehållas, men föreslår förändringar i delar av kostnadsutjämningen. Däremot föreslås inga förändringar i inkomstutjämningen. Förändringarna avses träda i kraft från år 2000. Genom särskilda övergångsregler införs förändringarna successivt under flera år.

Den nuvarande kostnadsutjämningen beräknas med hjälp av 15 delmodeller för kommunerna, där varje delmodell motsvarar en verksamhet. För landstingen finns fyra delmodeller.

De största förändringarna som utredningen föreslår gäller verksamheterna individ- och familjeomsorg, hälso- och sjukvård samt kollektivtrafik.

För hälso- och sjukvården föreslås att nuvarande modell ersätts med en helt ny modellkonstruktion som baseras på vårdkostnad för dels personer i vårdtunga grupper dels för övriga befolkningen uppdelade efter kön, ålder, civilstånd, sysselsättningsstatus, inkomst och boendeform. Merkostnader på grund av gles bebyggelsestruktur beräknas också efter nya principer.

För individ- och familjeomsorg föreslås en ny modell som baseras på ensamstående kvinnor med barn, utrikes födda flyktingar och nära anhöriga samt övriga utrikes födda från länder utanför Norden och EU, arbetslösa utan ersättning, andelen män med låg inkomst samt ett täthetsmått.

För kollektivtrafik föreslås att utjämningen baseras på gleshet, arbetspendling och tätortsstruktur samtidigt som en anpassning av modellen görs till ändrad länsindelning.

Utredningen föreslår vidare att byggkostnader inte längre ska ingå i kostnadsutjämningen och att nivån på kallortstillägget reduceras med 2

procentenheter. Skälet för detta är att den tidigare rätten till kallortstilllägg för kommunanställda i vissa kommuner och landsting inte längre ingår i de centrala löneavtalen.

Vad gäller barnomsorg, äldreomsorg, gymnasieskola och högskoleutbildning föreslås vissa justeringar och uppdateringar.

Kompensationen för befolkningsminskning kompletteras så att kommuner där både befolkningen totalt och antalet grundskolebarn minskat erhåller en ytterligare ersättning utöver den nuvarande.

Underlaget för utjämnningen för näringslivs- och sysselsättningsåtgärder breddas och baseras på antalet arbetslösa och antalet personer i samtliga konjunkturberoende åtgärder samtidigt som gränsen för att erhålla ersättning höjs.

I övriga delar av kostnadsutjämnningen föreslås endast mindre eller inga förändringar.

Vad beträffar LSS-verksamhet går en utjämnning för närvarande inte att åstadkomma utan att denna måste baseras på för kommunen påverkbara faktorer och LSS-verksamhet bör därför inte ingå i utjämnningssystemet. Dessa skillnader bör i stället utjämas genom särskilda statsbidrag.

Införandet av de föreslagna förändringarna

Utredningens förslag leder till förändringar i bidrag och avgifter i kostnadsutjämnningen i förhållande till nuvarande system. Samtidigt har år 2000 endast hälften av införandeperioden för nuvarande bidrags- och utjämnningssystem förflutit, varför infasningen av nuvarande system för de kommuner och landsting som fick större bidragsminskningar när nuvarande system infördes år 1996, inte har avslutats.

För att även fortsättningsvis undvika drastiska förändringar för enskilda kommuner och landsting till följd av förslaget är det nödvändigt att effekterna av systemomläggningen införs successivt. Utredningen anser att de nya införanderegler bör överensstämma med de nu gällande i så stor utsträckning som möjligt.

Förslaget innebär att man genom fasta införandetillägg begränsar den totala bidragsminskningen mellan åren 1999 och 2003, till 1 000 kronor per invånare för kommuner och till 600 kronor per invånare för landsting. De årliga förändringarna till följd av systemomläggningen begränsas för kommunerna till 250 och för landstingen till 150 kronor per invånare och år. Dessa begränsningen gäller även för kommuner och landsting som får en positiv förändring genom utredningens förslag. Bidragsförändringar som beror på förändringar i skattekraft och struktur föreslås liksom nu få slå igenom fullt ut vid de årliga uppdateringarna av utjämnningssystemet.

Utfallet av utredningens förslag

Hur intäkterna förändras för enskilda kommuner och landsting beror på den sammantagna effekten av nuvarande införanderegler, utredningens förslag till förändringar i kostnadsutjämnningen samt utredningens förslag till införanderegler.

I tabellen redovisas förändringen till år 2003 jämfört med vad nuvarande system skulle ge samma år.

Storstäder och glesbygdskommuner har de högsta bidragen både i nuvarande kostnadsutjämnning och efter de förändringar utredningen föreslår. Storstäder och förorter får minskade bidrag/ökade avgifter.

Landsbygds-, glesbygds- och övriga mindre kommuner får de största bidragsökningarna.

Kommunerna i Stockholms län får de största bidragsminskningarna jämfört med nuvarande system. Kommunerna i Norrbotten får de största bidragsminskningarna jämfört med förhållandena i dagsläget både med nuvarande system och det föreslagna. Läget år 2003 blir ungefär detsamma med nuvarande kostnadsutjämning och med utredningens förslag beroende på utfallet av de fasta införandereglerna.

Av redovisningen av utfallet för enskilda kommuner och landsting framgår dels skillnaden i utfall år 2003 jämfört med vad nuvarande system skulle ge samma år. Vidare framgår bidragsförändringen mellan åren 1999 och 2003 samt förändringen införandeåret 2000.

Bidrag eller avgift med nuvarande och föreslagen kostnadsutjämning dels utan och dels med fasta införandetillägg. Förändring inklusive fasta tillägg. Vägt genomsnitt i kronor per invånare för kommuner länsvis och för kommungrupper.

Län	Bidrag /avgift i kostnadsutjämningen exkl införanderegler		Bidrag/avgift i kostnadsutjämningen plus fasta införandetillägg		
	Nuvarande modell	Föreslagen modell	Nuv. modell	Föresl. modell	Skillnad år 2003.
Stockholm	1 239	360	1 290	639	-651
Uppsala	-894	-677	-894	-677	218
Södermanland	-568	-226	-568	-226	343
Östergötland	-438	-431	-438	-431	7
Jönköping	-742	-444	-742	-444	298
Kronoberg	-835	-511	-835	-511	324
Kalmar	-767	-299	-767	-299	469
Gotland	246	1 163	246	1 163	917
Blekinge	-1 469	-1 098	-1 469	-1 098	371
Skåne	-522	-207	-500	-185	315
Halland	-1 404	-662	-1 404	-662	742
Västra Götaland	-233	-57	-233	-57	176
Värmland	-477	-136	-472	-133	338
Örebro	-14	57	-1	67	67
Västmanland	-607	-685	-597	-677	-80
Dalarna	62	264	163	309	146
Gävleborg	-299	-118	-285	-117	168
Västernorrland	-276	-110	-178	-106	72
Jämtland	2 706	2 866	2 706	2 866	160
Västerbotten	714	704	844	794	-49
Norrbottn	1 537	1 230	2 689	2 704	15
Storstäder	2 081	1 302	2 081	1 518	-563
Förorter	-466	-737	-377	-579	-202
Större städer	-745	-770	-688	-695	-7
Medelst städer	-677	-446	-540	-282	258
Industrikom	-569	-302	-548	-290	258
Landsbygd	-252	644	-251	644	895
Glesbygd	4 460	4 969	4 478	4 978	500
Övriga större	-467	-60	-369	-24	345
Övriga mindre	-348	151	-311	185	496

Utjämningsystemet i korthet - Målet med utjämnningen

Målet med det nuvarande bidrags- och utjämningsystemet är att skapa likvärdiga förutsättningar för alla kommuner och landsting i landet att kunna tillhandahålla sina invånare service oberoende av inkomstförhållanden och strukturella förhållanden. Det sker genom en långtgående utjämning av skatteinkomster och av opåverkbara strukturella kost-

nadsskillnader. Exempel på strukturella förhållanden som påverkar kostnaderna är skillnader i invånarnas ålderssammansättning, skillnader i sociala förhållanden och i bebyggelsestruktur.

Utjämningsen sker med bidrag och avgifter

Utjämningsen i nuvarande system åstadkoms genom att kommuner och landsting med ett skatteunderlag per invånare under genomsnittet erhåller ett bidrag från staten. Har man en beräknad strukturkostnad över genomsnittet får kommunen också ett bidrag. Kommuner och landsting med ett skatteunderlag över genomsnittet och en beräknad strukturkostnad under genomsnittet betalar en avgift till staten. Summan av avgifterna i landet motsvarar summan av bidragen. I nuvarande utjämningsystem omfördelas genom inkomstutjämningsen ca 8 miljarder kronor för kommunerna och ca 4 miljarder kronor för landstingen. Genom nuvarande kostnadsutjämningsen omfördelas 5 miljarder i kommunsystemet och nästan lika mycket i landstingsystemet.

Nuvarande utjämningsystem inte helt infört

Det nuvarande systemet medförde relativt stora bidragsförändringar för vissa kommuner och landsting. För att effekterna av systemet inte skulle slå igenom direkt tillämpas en åttaårig införandeperiod. Kommuner och landsting som fick större bidragsminskningar vid omläggningen 1996 är därför inte helt infasade i nuvarande system.